

Doç. Dr.
C. Coşkun
Küçüközmen

coskun@ekonomik-cozum.com.tr

Ekonomi ekonomistlerin elinden nasıl kurtulur?

Değerli okurlar, 21 Mart Perşembe günü Ekonomik Çözüm Gazetesi'nin 20'nci kuruluş yıldönümünü sevgili Yener Özkesen Abimiz, birbirinden değerli konuklar, yazarlar ve tüm çalışanlar ile birlikte kutladık. Yener Abimizden yirmi yılın hikâyesini dinledik. Nice yıllara diyoruz ve bu haftaki yazımıza başlıyoruz.

Değerli okurlar 101 yaşına gelmiş bir insanı hayal edin lütfen. Bu insan 101

yaşındayken 2011 yılında bir dergi çıkarmaya karar veriyor: "Man and the Economy", yani İnsan ve İktisat. Bu kişi Ronald Coase, Londra 1910 doğumlu ancak yaşamının çoğu ABD'de geçirmiş. 1991 yılında Nobel Ekonomi Ödülü almış. En çok etkilendiği kişi Frank Knight olmuş (bir başka yazıda da F. Knight'ı anlatmak isterim). En bilinen ve kendisini Nobel'e götüren çalışması Theory of Firm, yani firma teorisi. Bu teoride firmalar niçin vardır, firmaların ve piyasanın sınırları nasıl çizilmiştir, firmalar niçin özgün bir yapıya sahiptir, firmaların faaliyetlerini ve performansları neler harekete geçirir sorularına yanıt aranırken bu teoremi sınavacak testler hakkında da fikirler yer almaktadır.

Harvard Business Review Dergisi'nin Aralık/2012 sayısında Coase tarafından yazılan Saving Economics from the Economists (Ekonomistlerin Elinden Kurtarmak) başlıklı makaleyi oldukça ilginç bul-

dum ve bazı alıntılar yaparak bu konudaki görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Coase diyor ki "ders kitaplarında anlatılan ve derslerde (sınıflarda) öğretilen ekonominin işletme yönetimiyle pek ilgisi yok, girişimciliğe ise halen çok uzak. Ekonominin olağan iş hayatından bu kadar uzak olması hem çok sıra dışı hem de talihsiz bir durum".

Ve devam ediyor "[g]eçmişte durum böyle değildi. Modern ekonomi doğduğunda Adam Smith onu "ulusların zenginliğinin doğası ve nedenleri" olarak düşünmüştü (hayal etmişti). Adam Smith iş adamlarını dar görüşlülükleri, açgözlülükleri ve diğer kusurları nedeniyle dürüstçe eleştirmiş olmasına rağmen Ulusların Zenginliği adlı eseri çoğunlukla yine bu işadamları tarafından okunmuştu".

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere o yıllarda iktisat (ekonomi) bilimi üniversitelerde henüz yaygın bir şekilde okutulmuyordu, bu işin öncülüğünü İngiltere ve ABD yapıyordu. Ekonomi bilimi zaman zaman sorgulansa da kimse bu konuda bir diğerini derinlemesine eleştirmiyor ve suçlamıyordu. Ancak 2008 yılında yaşanan küresel kriz acımasız bir eleştiriyi ve doğal olarak özeleştiriye de beraberinde getirdi. Bu konudaki tartışmaları önemli ölçüde tetikleyen olay ise İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'in 2008 yılı Kasım ayında İngiltere'nin ve dünyanın önde gelen ekonomi okullarından London School of Economics'e yaptığı ziyaret esnasında "iktisatçıların krizi neden öngöremedikleri" konusundaki sorusu olmuştur. British Academy tarafından bu soruya yanıt aranmış ve aralarında dünyaca tanınan iktisatçıların yer aldığı 33 kişi tarafından hazırlanan mektup Kraliçe'ye gönderilmiştir. Mektupta ön plana çıkan temel görüş "iktisatçıların küresel finansal sistemin risklerinin kavranmasındaki yetersizliği" olmuştur. Bu yetersizlik doğal olarak krizin öngörülemesine ve etkilerinin bu denli büyük olmasına yol açmıştır. Daha kaba bir ifadeyle iktisatçıların tahminlerinde çuvallamışlardır. Mektupta "tüm uyarılara rağmen bankaların ne yaptıklarını bilen kurumlar olduğu, finansal dehaların risklerin yönetiminde dâhiyane teknikler geliştirdiği, yeni finansal türev ürünlerin riskleri tamamen ortadan kaldırdığı" efsanelerine vurgu yapılarak "önümüzde enkazı görünce bundan daha iyi bir hüsnü kuruntu olamaz" dedik ifadelerine yer verilmiş-

tir. Mektupta yer alan bir diğer önemli ifade ise "finansal piyasaların değiştiğine olan güçlü inancın yanı sıra her türden siyasetçinin piyasanın büyümesine kapıldığı ve daha da kötüsü bu görüşlerin kısa-vadede ve küçük riskleri tahmin etmede başarılı olan modellerle desteklendiği, diğer taraftan bu modellerin ancak birkaçının işler yolunda gitmezse ne olacağına dair ipuçları verdiği" olmuştur.

İnsanlar neticede dünya çapında yetenekleri bünyesinde toplayan bankalara güvenmiş, son derece yetkin ve deneyimli insanlardan oluşan yönetim kurullarına sahip bankaların güvenilirliğini asla sorgulamamıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen kimse kendi hatasını kabul ederek sorgulamaya gitmemiş ve yönettikleri kurumların risklerini mercek altına almamıştır.

Kraliçe'nin sorusu ve buna yanıt veren mektup gündemi uzun süre meşgul ederken 10 Ağustos 2009 tarihli bir mektup fazla ilgi görmemiştir (ya da dikkatlerden kaçmıştır). University of Hertfordshire profesörlerinden G.M. Hodgson tarafından Kraliçe'ye gönderilen ve 10 ekonomist tarafından imzalanan mektupta British Academy tarafından gönderilen mektupta yer alan görüşlerle büyük ölçüde hemfikir olduklarını ancak önemli bir ayrıntının atlandığına işaret etmişlerdir. Hodgson mektubunda R. Coase, M. Friedman ve W. Leontief tarafından işaret edilen "artık ekonomi uygulamalı matematiğin bir kolu haline gelmiş olup gerçek dünyadaki kurumlar ve olaylardan kopmuştur" ifadesine yer vermiştir. Yine mektupta American Economic Association tarafından 1988 yılında oluşturulan bir Komisyonun Amerikan üniversitelerindeki iktisat eğitiminin durumu hakkında hazırladıkları rapora işaret edilmiştir. Bu rapor daha sonra 1991 yılında Journal of Economic Literature dergisinde yayınlanmıştır. Ön plana çıkan görüş ise değişen iktisat eğitimi programlarının artık "teknik donanımı yüksek ancak gerçek iktisadi konulardan uzak aptal öğrenciler yetiştirmeye başladığı" ifadesi olmuştur. İşin daha da kötüsü yapılan bu tespite rağmen durumun değiştirilmesi ya da iyileştirilmesi adına hiçbir şeyin yapılmamış olmasıdır. Mektup son olarak model ve tekniklerin önemli olduğuna, ancak giderek karmaşıklaşan küresel ekonomiyi daha iyi anlamak için tarihi, kurumsal, psikolojik ve yakından ilgili diğer faktörlerin de eğitim sürecinde yer almasına vurgu yapmıştır.

Değerli okurlar, en başta sözünü ettiğimiz Coase Çinli akademisyen

dostu Wang ile 2008 yılında Çin hakkında düzenlenen bir konferansa ev sahipliği yaptıklarında birçok Çinli akademisyenin kendi ülkelerinden siyasetçiler ya da girişimcilerle hiç konuşmadıklarını fark ediyorlar. Onlar (Çinli akademisyenler) Coase'nin "karatahta iktisat" dediği ve veriler arasındaki matematiksel ilişkileri bir dizi teoriler bağlamında öğrenen kişilerden oluşuyordu. Wang "Çin'den geldim," diyerek söze başlıyor ve "buraya birçok Çinli geliyor, bunlara oyun teorisi ve ekonometri öğretiliyor. Gerçek dünyanın nasıl işlediğine dair en ufak bir bilgiye, temele sahip olmadan ülkelere dönüyorlar" diyor. Coase ve Wang bu durum için bir çözüm öneriyorlar. Bir dergi! Bu dergi vaka çalışmaları, tarihsel kıyaslamalar, karşılaştırmalar ve sadece veriler, rakamlar değil aynı zamanda fikirler de sunan bir dergi olmalı. Önde gelen ekonomi dergilerine verdiği demeçte Wang diyor ki "insanların önlerinde yeterli büyüklükte bir veri seti olunca -tamam bu yeter diyorlar". Evet, bu verilerle birçok analiz ve modellemeyi yapabilirsiniz ve elde edeceğiniz sonuçlar bilimsel olarak yeterli görülebilir. Buna karşılık Massachusetts Boston Üniversitesi Ekonomi Bölümü Başkanı Julie Nelson ise "ekonomistlerin fizikçilerin çalışmalarını dayandırdığı değişmez yasalar gibi yasalar istediklerine" vurgu yapıyor. Ancak Adam Smith'in 1776'da öne sürdüğü görüşündeki gibi "insanların kendi çıkarları peşinden gitmesi yerçekimi yasası ile aynı değildir". Bayan Nelson diyor ki bir ekonomiste "bir sosyolog olarak düşünülme hoşunuza gider miydi" diye sorun ve "size dehşet dolu gözlerle nasıl baktıklarını görün" diyor. Yine Coase ile bitirelim: "Kötü bir şekilde güçsüzleştirilen ekonomi bilimini ekonomiyle yeniden ilişkilendirmenin zamanıdır" diyor Coase. Evet, 2008 küresel finansal krizinin başlangıcıyla birlikte akademik iktisat bilimi ve eğitim unsurları ciddi bir şekilde sorgulanmaya başlamıştır. Bu konuda neler yapılabilir. Konuyu canlı tutmak ve gündeme taşımak için görev sadece akademisyenlere değil, şirketlere, kamuya ve ekonomi ile ilintili söz sahibi her kuruma düşüyor.

Değerli okurlar, hazır İzmir'e gelmişken bu konu hakkında Dr. Ali Tarhan'la konuşayım dedim, yaptığı yorumu size aynen aktarıyorum "Coase'nin bu sonuca varmasının kaç sene aldığına bakarak bizim bu işi çözmemiz için gereken süreyi hesapla ve bana bildir".